

Výjimky.

Výjimky. Hierarchie výjimek. Propagace výjimky. Chráněné bloky.

Tomáš Bayer | bayertom@natur.cuni.cz

Katedra aplikované geoinformatiky a kartografie, Přírodovědecká fakulta UK.

Obsah přednášky

- 1 Výjimky
- 2 Propagace výjimky
- 3 Metoda chráněných bloků
- 4 Kombinace obou metod

1. Typy chyb v SW

V SW 3 základní typy chyb:

A) Syntax Errors:

Porušení syntaktických pravidel.

Např. překlep, opomenutí závorek, :, nevhodné použití příkazu...

Zabrání komplikaci (a spuštění) programu.

Zobrazeny v průběhu kódování (Syntax Checking) nebo při překladu.

B) Runtime Errors:

Chyby, ke kterým dochází za běhu programu (nepovolená operace) ⇒ výjimky (Exceptions).

Projevem pád nebo zatuhnutí programu.

Příklady: chyby vstupu, výstupu, chyby aritmetických operací (dělení nulou).

Zpravidla nejdou identifikovat v průběhu kódování, ošetření, použití debuggeru.

C) Logic Errors:

Chyba v modelu, postupu řešení, matematickém aparátu.

Konceptuální chyby, ale i přehlédnutí.

SW zdánlivě pracuje, ale dává jiné výsledky, než čekáme.

Obtížně identifikovatelné v průběhu kódování ⇒ Unit Testing.

2. Ošetření Runtime Errors

Neošetřený Runtime Error ⇒ Exception:

pád aplikace ⇒ ztráta dat ⇒ finanční ztráta ⇒ nespokojený uživatel.

Nežádoucí stav, nutno mu předcházet nebo být připraven.

Varianty reakce na "chybu":

① *Ošetření všech singularit*

Snaha ošetřit všechny možné chybové stavy.

Lze provést u jednodušších problémů.

Prakticky nemožné v komplexních situacích ⇒ nepřehledný kód.

② *Ukončení běhu programu*

Nepředvídatelnost vzhledem ke vstupu, ztráta dat.

③ *Použití Exceptions (Výjimek)*

Odchycení a ošetření skupin chyb jednotně.

Často se kombinují metody 1), 3).

Výjimky: řeší pouze B).

Mechanismus práce s výjimkami podobný pro většinu jazyků.

3. Syntax vs. Runtime vs. Logic Error

Syntax Error:

```
>>> print("Hello world")
Traceback (most recent call last):
  File "<stdin>", line 1, in <module>
NameError: name 'print' is not defined
```

Runtime Error:

Odmocnina ze záporného čísla

```
>>> sqrt(-1)
Traceback (most recent call last):
  File "<stdin>", line 1, in <module>
ValueError: math domain error
```

Dělení nulou

```
>>> 1/0
Traceback (most recent call last):
  File "<stdin>", line 1, in <module>
ZeroDivisionError: division by zero
```

Logic Error:

Chyba v zápisu:

```
>> def mean (a, b, c)
>>     return a + b + c / 3;           # (a + b + c) / 3
```

Chybný matematický aparát:

```
>> c = (a**2 + b**2)**0.5
```

c = (a**2 + b**2)**0.5

4. Exception (Výjimka)

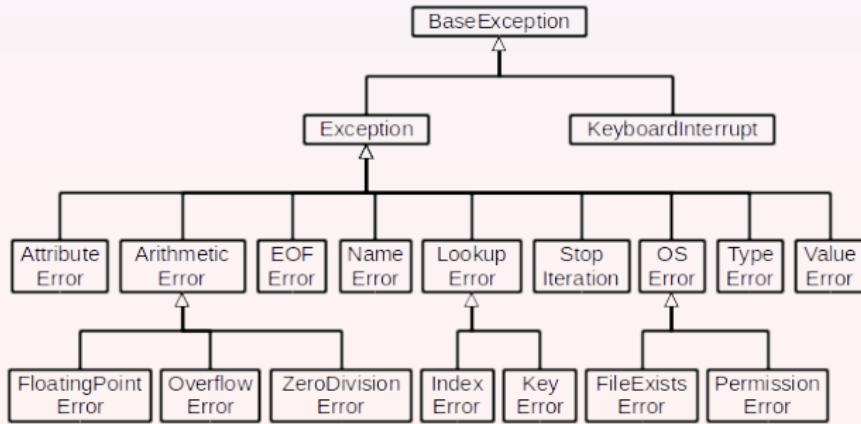
Stav programu v okamžiku, kdy dojde při jeho vykonávání k chybě.

- Vytvořen objekt, který nese informaci o typu chyby.
- Upozornění na výjimku chybovým hlášením.

Hierarchické uspořádání, všechny výjimky potomkem třídy `BaseExceptions`.

Specifické výjimky pro různé typy chyb.

Nejčastější použití: aritmetické chyby, překročení indexu, práce se soubory, konverze.

5. Metody ošetření výjimek

Výjimky lze ošetřit 3 způsoby:

1 Propagace výjimky:

Výjimka není ošetřena v metodě, ve které vznikla.

Je předána do nadřazené úrovně.

2 Chráněné bloky:

Výjimka je ošetřena v metodě, ve které vznikla.

Na vyšších úrovních neřešeno.

3 Kombinace 1) a 2):

Výjimka (částečně) ošetřena v místě, kde vznikla.

Dále předána do nadřazené úrovně.

Metoda 3 používána nejčastěji.

Umožňuje komplexní obsloužení výjimky.

Náročnější na implementaci.

6. Příčina vs. následek

U komplikovanějších problémů 2 strategie:

- řešení příčiny,
- řešení následku.

Řešení příčiny:

Testování hodnot vstupních parametrů.

Cokoliv mimo D_f , vyhození výjimky.

Často poměrně komplikované, zejména u složitých problémů.

Obtížně lze detektovat všechny singularities před výpočtem.

Řešení následku:

Primárně nezjišťujeme, co chybové stavu způsobilo.

Nekorektní funkcionality (např. hodnota mimo H_f) $\Rightarrow$ vyhození výjimky.

Často jediné řešení u složitých problémů.

Varianta příčiny preferována, ne vždy možná (komplikované problémy).

Nutnost definice chybových stavů v dokumentaci.

7. Propagace výjimky

Výjimka není ošetřena v místě, kde vznikla.

Její zpracování předáváme do nadřazené úrovně.

Hierarchie předávání:

```
metoda() -> main() -> Python
```

Typické použití:

Cyklus, nechceme opakovaně chybu řešit v těle.

Při prvním výskytu výjimky ji předáme výše ⇒ dořešení ⇒ zastavení výpočtu.

Pozor: Není -li dořešena v `main()`, ukončení programu !

Propagace (vyhození, throw) výjimky příkazem `raise`

```
raise exception(args)      #Výjimka s argumenty  
raise exception            #Konkretní výjimka  
raise                      #Genericky typ
```

Nepoužívat generický typ, ale co nejkonkrétnější informace o příčině.

Sdělit co se stalo a kdo je viníkem stavu (zdroj chyb).

```
raise ValueError("What happened", variable)
```

8. Ukázka propagace výjimky

Výpočet poloměru kružnice při známém obvodu.

Propagace z lokální funkce do main()

```
def getRadius(per):
    if perimeter > 0:                                #Kladne per, OK
        return per / (2 * pi)
    else
        raise ValueError("Perimeter < 0: ", per)   #Co se stalo
```

Volání:

```
>>> print(getR(1))
0.15915494309189535
```

Pokud v main() neošetřeno, pád programu:

```
>>> print(getR(-1)) #Neosetrena vyjimka
File "...exceptions.py", line 20, in <module>
    main()
File "...exceptions.py", line 15, in main
    print(getR(-1))
```

9. Ošetření metodou chráněných bloků

Ošetření výjimky v místě, kde vznikla.

Ve většině programovacích jazyků konstrukce try-catch, v Pythonu try-except.

Chráněný blok try() obsahuje "nebezpečný" kód.

```
try:                                #Potencialne nebezpecny kod
    pass
except Ex_1:                         #Daje-li k vyjimce typu 1, osetri
    pass
except (Ex_2, Ex_3):                 #Daje-li k 2 vyjimkam, osetri
    pass
except:                             #Daje-li k libovolne jine vyjimce, osetri
    pass
else:                               #Pokud try bylo uspesne, pokracuj zde
    pass
finally:                            #At bylo ci nebylo uspesne, delej toto
    pass
```

Blok except(), ošetření konkrétního typu/typů nebo libovolné výjimky.

Blok else(), volitelný, provede se, pokud try() úspěšný.

Blok finally(), volitelný, provede se vždy.

Informace o výjimce lze uložit do proměnné (objekt)

```
except ZeroDivisionError as var:    #Uloz do promenne var
    print(var)                      #Vytiskni
```

10. Ukázka funkcionality try-except

Normální běh, zachycená, nezachycená výjimka.

Normal Flow	Handled Exception	Unhandled Exception
<pre>try: ... # process except exception: # handle finally: ... # cleanup ... # continue here</pre>	<pre>try: ... # process except exception: # handle finally: ... # cleanup ... # continue here</pre>	<pre>try: ... # process except exception: # handle finally: ... # cleanup ... # go up call stack</pre>

Nezachycená výjimka může vést k pádu programu.

11. Řešení příčiny, příklad

Výpočet hodnoty

$$c = \sqrt{\frac{a}{b}}, \quad a \geq 0 \wedge b > 0 \vee a \leq 0 \wedge b < 0.$$

Využití podmíněného příkazu, vracíme kód chybového stavu:

```
def f1 (a, b):
    if b == 0:           #Jmenovatel nulovy
        return -1
    if a / b < 0:        #Mimo definicni obor
        return -2

    return (a/b)**0.5
```

Volání funkce:

>> a = 1; b = 2; f1(a,b)	#Vrati 1/2
>> b = 0; f1(a,b)	#Vyjimka, vrati -1
>> b = -1; f1(a,b)	#Vyjimka, vrati -2
>> b = [1]; f2(a,b)	#Neosetreno, TypeError

Často není možné predikovat všechny chybové stavky.

Chybový kód může ležet v H_f , nerozlišíme, zda je výsledek OK.

Nutnost definice chybových stavů v dokumentaci.

12. Využití try-except

Řešení následku

Využití try-except + chybového kódu.

```
def f2 (a, b):
    try:
        return sqrt(a/b)
    except ZeroDivisionError:
        return -1          #Chybovy kod, deleni nulou
    except ValueError:
        return -2          #Chybovy kod, mimo definicni obor
    except BaseException:
        return -3          #Nespecifikovana chyba
    else:
        print("OK results")
```

Volání funkce:

>> a = 1; b = 2; f2(a,b)	#Vrati 1/2
>> b = 0; f2(a,b)	#Vyjimka, vrati -1
>> b = -1; f2(a,b)	#Vyjimka, vrati -2
>> b = [1]; f2(a,b)	#Vyjimka, vrati -3

Nutnost definice chybových stavů v dokumentaci.

Stejná nevýhoda jako v předchozím případě.

13. Zásady práce s výjimkami

Přehled doporučení při práci s výjimkami:

- Nepoužívat prázdné bloky `except ()`

Nutná nějaká reakce na chybu (žádná reakce, vše je OK, ale není).

- Odchycení obecné chyby

Pokud nevíme, co ji způsobuje, použít co nejobecnější typ.

Společný předchůdce, třída `BaseException`.

- Odchycení více výjimek

Řazení dle dědičné hierarchie, od konkrétního k obecnému.

```
except Predek:                      #Konkretni  
...  
except Nejaky_rodic:                 #Obecnějsi  
...  
except Nejaky_rodic_rodice:          #Jste obecnějsi  
...
```

Čím obecnější, tím níže v `except()` bloku!

- Odchycení informací o výjimce do proměnné

Uchování informace o stavu a zdroji chyb)

```
except ValueError as e:
```

- Vytištění informace o výjimce

Při odlaďování programu, pomoc při identifikaci zdroje chyb

```
except ValueError as e:  
    print(e)
```

14. Kombinace chráněných bloků a propagace

Kombinace předchozích postupů.

Umožňuje výjimku ošetřit v místě, kde vznikla a ji předat výše.

Princip metody:

- ① Definice chráněných bloků.
- ② Propagace výjimky uvnitř chráněného bloku.
- ③ Ošetření výjimky na vyšší úrovni.

Na výjimku lze reagovat opakovaně na různých úrovních programu.

V praxi nejpoužívanější metoda, zvláště u komplikovaných SW.

Lze použít agregaci výjimek.

Agregace výjimek:

Seskupení bloků výjimek odvozených tříd do 1 bloku třídy nadřazené.

Umožňuje jednotnou reakci na tyto výjimky.

Použití:

Stejná reakce na špatná vstupní data.

Časté použití u "matematických" chyb, input/output chyb, atd.

15. Propagace výjimky, dvě varianty

Místo chybových kódů propagovány specifické výjimky.

Varianta 1, využití podmínek (test D_f) a propagace:

```
def f3(a, b):
    if type(a) != float or type(b) != float:                      #Spatny typ
        raise TypeError('Incorrect Type', type(a), type(b))
    if b == 0:                                                       #Jmenovatel rovn
        raise ZeroDivisionError('Divide by zero', b)
    if a * b < 0 :                                                 #Mimo definicni
        raise ValueError('Result is negative', a, b)
    return (a/b)**0.5
```

Varianta 2, kombinace chráněných bloků a propagace::

```
def f4 (a, b):
    try:
        return (a/b)**0.5
    except TypeError as e:                                         #Chybna data index?
        raise e
    except ZeroDivisionError as e:                                    #Jmenovatel roven nule
        raise e
    except ValueError as e:                                         #Mimo definicni obor
        raise e
    except BaseException as e:                                     #Nejaka jina chyba
        raise e
```

16. Chráněné bloky, agregace

Agregace aritmetických chyb:

```
def main():
    try:
        res = f3(a, b)
    except TypeError:                      #Chyba vstupu
        print(e)
    except ArithmeticError:                #Co se stalo, zdroj chyb
        print(e)
    except BaseException:                 #Aritmeticka chyba
        print(e)
    except BaseException:                 #Co se stalo, zdroj chyb
        print(e)
    except BaseException:                 #Jiny problem
        print(e)
    except BaseException:                 #Co se stalo, zdroj chyb
```

Agregace všech chyb:

```
def main():
    try:
        res = f3(a, b)
    except BaseException as e:            #Libovolna chyba
        print(e)
```

Pokud nepotřebujeme specifickou reakci, zpravidla preferována 2. varianta.

17. Vlastní výjimky

Při řešení problémů nutná reakce na jejich singularity.

Široké množství problémů, několik tříd výjimek nepokryje vše.

Možnost ošetření stavů, které nelze odchytit běžnými výjimkami.

Lze vytvářet **vlastní výjimky**, formou tříd.

Časté u rozsáhlých SW či specifických problémů.

Princip OOP, vlastní výjimka odpovídá třídě, která je potomkem třídy `BaseException`.

Inicializátor `__init__()`:

Předání informace, co se stalo, a zdroj chyby.

```
class FactorialError(BaseException):
    def __init__(self, value, message):      #Inicializator, zdoj a informace
        self.value = value                   #Initialize polozky rodicovske trid
        self.message = message               #Initialize polozky rodicovske trid
```

Volání:

```
def f(n):
    if abs(n) > 100:
        raise FactorialError(n, "Factorial, n>100")
    if n > 1:
        return n * f(n-1)
    else:
        return 1
```


18. Pareto Rule

Vilfredo Pareto (1848-1923):

"About 80% of Italy's land belonged to 20% of the country's population."

Tento princip lze přenést i do SW vývoje.

"80% of the task is completed by 20% coding."

Pozor, zvýšení efektivity o 20% spotřebuje 80% nákladů.

